

BA-B.Ed

Question Papers

Semester-1st

December, 2021

- IV. Define Pragmatism. Discuss the contribution of Pragmatism to theory and practice of Education.

SECTION—B

- V. Discuss the contribution of R.N. Tagore to Educational Philosophy in detail.
- VI. What is the reflection of Vivekananda on different aspects of Education with special reference to aims, curriculum and methods of education?
- VII. What are the recommendations of NPE (1986) with special reference to educational aims?
- VIII. What do you mean by Values? Discuss the significance and kinds of values in detail.

SECTION—C

(Compulsory Question)

- IX. Write brief answer of the following :
1. Functions of Philosophy.
 2. What do you understand by Epistemology?
 3. Define Axiology.
 4. Relationship between Philosophy and Education.
 5. Aims of education according to Idealism.

6. What are the methods of education suggested by Naturalism?
7. What is the concept of education of Guru Nanak Dev Ji?
8. Aims of education suggested by J. Krishnamurti.
9. Aims of Education recommended by Education Commission (1964-66).
10. What are the modern values of Education?

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ਅਧਿਆਮਵਾਦ ਪਰਾਭੌਤਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਧਿਆਮਵਾਦ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- III. ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
- IV. ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—B

- V. ਵਿਦਿਅਕ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਆਰ.ਐਨ. ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

- VI. ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ?
- VII. ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ NPE (1986) ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀ ਹਨ?
- VIII. ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
1. ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਕੰਮ।
 2. ਗਿਆਨ-ਮੀਮਾਂਸਾ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ?
 3. ਮੁੱਲ-ਮੀਮਾਂਸਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 4. ਫਿਲਾਸਫੀ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਸਬੰਧ।
 5. ਆਦਰਸ਼ਵਾਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼।
 6. ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਵਾਦ ਦੁਆਰਾ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?

7. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ?
 8. ਜੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ।
 9. ਸਿਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨ (1964-66) ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼।
 10. ਸਿਖਿਆ ਦੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਹਨ?
-

Roll No.

Total Pages : 7

11492/N

N-1/2111

**PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVE IN
EDUCATION**

Paper-II

Semester-I

(Common with B.Sc., B.Ed. & B.A., B.Ed.)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

11492/N/120/W/1,510

[P. T. O.]

SECTION—A

1. Discuss the concept and importance of Educational Psychology. 4,6
2. Differentiate between Growth and Development.
Also write principles of growth and development.
5,5
3. Explain the problems of Indian adolescents. 10
4. Discuss the role of School and Mass-media in
Development of adolescents. 5,5

SECTION—B

5. Write down concept, causes and implications of
Individual differences. 2,4,4

6. Discuss Thurstone's theory of Intelligence with examples. 10
7. What is Learning ? Give Educational implications of Trial and Error theory of Learning. 3,7
8. Discuss the characteristics and Educational programmes of Creative students. 5,5

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 10×3=30
- (i) Concept of Heredity.
 - (ii) Nature of Educational Psychology.
 - (iii) Meaning of Environment.
 - (iv) Characteristics of Cognitive development.

- (v) Cultural influence on Adolescents.
- (vi) Meaning of Intra-individual differences.
- (vii) Limitations of Intelligence tests.
- (viii) Learning process.
- (ix) Techniques of Motivation.
- (x) Who are Delinquents ?

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4,6
2. ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ। ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 5,5
3. ਭਾਰਤੀ ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ (Adolescents) ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
4. ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤਿ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਮਾਸ-ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 5,5

ਭਾਗ—B

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ
ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 2.4.4

ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਥਰਸਟੋਨ ਦੇ ਬੁੱਧੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਚਰਚਾ
ਕਰੋ। 10

ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਸਿੱਖਿਆ (Learning) ਦੇ ਯਤਨ ਅਤੇ ਭੁੱਲ
ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 3.7

ਹੇਠਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 5.5

ਭਾਗ—C

ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : $10 \times 3 = 30$

(i) ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ।

(ii) ਵਿਦਿਅਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੂਪ।

- (iii) ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਅਰਥ।
- (iv) ਅਨੁਭੂਤਿਕ (Cognitive) ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲੱਛਣ।
- (v) ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਭਾਵ।
- (vi) ਪਰਸਪਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ।
- (vii) ਬੁੱਧੀ ਪਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ।
- (viii) ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।
- (ix) ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ।
- (x) ਲਾਪਰਵਾਹ (Delinquents) ਕੌਣ ਹਨ?

TCS

Roll No.

Total Pages : 5

12765/NH

AS/2111

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ

(ਮੁੱਢਲਾ ਗਿਆਨ)

Semester-I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

ਨੋਟ: ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਭਾਗ-ਉ

1. ਵਰਣਮਾਲਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ:

5

ੳ ਏ ਹ

..... ਖ ਘ ਙ

ਚ ਜ ਝ ਞ

12765/NH/658/W/510

[P. T. O.]

..... ਠ ਢ ਟ

..... ਥ ਦ ਨ

ਪ ਬ ਮ

ਯ ਲ ਤ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੋ: 5

..... ਫ

..... ਠ

..... ਬ

..... ਫ

..... ਲ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖੋ: 5

ਡ

ਪ

ਓ

ਯ

ਢ

4. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ: 5

ਫ+.....

ਮ+.....+ਰ

ਭ+.....+ਮ

ਮ+.....+ਦ

ਕ+.....+ਲ

ਦ+.....+ਖ+ਤ

ਸ+ਰ+ਕ+.....

.....+ਮਾ+ਟ+ਰ

ਪੁ+ਸ+.....+ਕ

ਕੁ+.....+ਫੀ।

ਭਾਗ-ਅ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉਹ ਅੱਖਰ ਲਿਖੋ ਜੋ ਪੈਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। 5

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾ-ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਿਖੋ। 5

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ:

(ੳ) ਮਹਿਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ। 5

(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਘਰੇਲੂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ। 5

(ੲ) ਪੰਜ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ। 5

ਭਾਗ-ੲ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:

15×2=30

(i) ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(ii) ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(iii) ਦੁਲੈਂਕੜ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

(iv) ਲਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।

- (v) ਦੁਲਾਵਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (vi) ਕਨੌੜਾ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਮੁਕਤੇ ਵਾਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਬਿੰਦੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (ix) ਕੰਨਾ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (x) ਅੱਦਕ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (xi) ਟਿੱਪੀ ਲਗਾ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ।
- (xii) ਸਵਰ ਧੁਨੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?
(ੳ) ਏ, ਇ (ਅ) ਚ, ਛ।
- (xiii) ਓ ਅ ਏ ਕੀ ਹਨ?
(ੳ) ਸਵਰ ਵਾਹਕ (ਅ) ਵਿਅੰਜਨ।
- (xiv) ਨਾਸਕੀ ਅੱਖਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
(ੳ) ਕ (ਅ) ਮ।
- (xv) ਮੌਖਿਕ ਅੱਖਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
(ੳ) ਚ (ਅ) ਣ।

Roll No.

PC 12762-NH

A-2111
PUNJABI COMPULSORY-III
Semester-I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

ਭਾਗ—ੳ

ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਇਸਦੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਉ।

ਜਾਂ

ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਤੱਤਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ। 12

ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ/ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਪੇਸ਼ੀ ਦੇ ਨਿਆਣੇ

(ਅ) ਖੰਬਲ

(ੲ) ਮਰਨ ਰੁੱਤ। 12

ਪ੍ਰੈਸ-ਰਿਪੋਰਟ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਇਸਦੀ ਬਣਤਰ ਤੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਲੇਖ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—ਅ

ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਨਿਬੰਧ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ

(ਅ) ਅਜੋਕੀ ਗੀਤਕਾਰੀ

(ੲ) ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ। 9

ਭਾਗ—੮

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (1) ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- (2) ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
- (3) ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਥਾਨਕ ਵਿੱਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ?
- (4) ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਕਥਾਨਕ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (5) ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਲੰਮੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਥਾਨਕ ਵਿੱਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (6) ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (7) ਮੋਤੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ?
- (8) ਸਵੇਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (9) ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਡੋਰ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।
- (10) ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਹਨ ?
- (11) ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- (12) ਉਲਟੀ ਤਿਕੋਨ ਸ਼ੈਲੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?
- (13) ਮਿਡਲ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (14) ਅਸ਼ਬਾਰੀ ਲੇਖ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
- (15) ਪੈਰੂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

15×2=30

Roll No.

Total No. of Pages : 4

PC 12763-NH

A-2111

ENGLISH (Communication Skills)—V

Semester—I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

Instruction :— Attempt the questions only at one place and only once.
Second or subsequent attempts, unless the earlier ones have
been crossed out, shall not be evaluated.

SECTION—A

Attempt a brief character sketch of Uncle Podger.

OR

What is the cause of the Cab Driver's misery in the story
'Grief' ? 11

Write in your own words the story of 'The Doll's House'.

OR

Narrate in your own words the theme of the story 'A Service of Love'.
10

SECTION—B

Attempt any *five* questions in about 50-60 words each :

- (a) Comment on the ending of the story 'Dusk'.
- (b) How does Mini overcome her fear of the Kabuliwallah and become friendly with him ?
- (c) What does the author like about hills in October ? What senses does he use to appreciate these things ?
(The Eyes Are Not Here)
- (d) Who is Veerendra More and what does he do ?
(Death of a Hero)
- (e) What is the Doctor's reputation ? (The Doctor's Word)
- (f) Is the story of the parrot's related to the story of the humans ?
(Green Parrots in a Cage)
- (g) Describe Mini's mothers in the story 'Kabuliwallah'. 12

(v) Tom has _____ out. He'll be back in about an hour.

(a) been

(b) gone

(vi) Paul has lived in Brazil _____ 1995.

(a) for

(b) since

(vii) _____ a lot of friends when you were a child ?

(a) Did you have

(b) Were you having

(c) Have you

(viii) I don't want to go out alone. _____ with me ?

(a) Do you come

(b) Will you come

(ix) Be careful. You will hurt yourself _____ you fall.

(a) when

(b) if

(x) When he was younger, Tim hated _____.

(a) school

(b) the school

(xi) Sam's daughter is _____ old.

(a) six year

(b) six years

(xii) Physics _____ my best subject at school.

(a) was

(b) were

8×2=16

(vii) I am sorry about what happened yesterday. It _____
happen again. (Put in will or won't)

(viii) It will stop raining soon. Then we'll go out.
(Make one sentence from two)

(ix) You got here very quickly. You _____ have walked very
fast. (Put in must or can't)

(x) I like volleyball. It's good game. (Correct the sentence)

(xi) I am just going to post office. I won't be long.
(Put in a/an/the where necessary)

(xii) Fortunately the news wasn't/weren't as bad as we
expected. (Choose the correct form of verb)

8×2=16

(b) Attempt any *eight* objective type questions :

Choose the correct option :

(i) When I was _____ child, I used to be very shy.

- (a) an
- (b) a
- (c) some

(ii) My grandfather travelled a lot. He _____ speak five
languages.

- (a) could
- (b) couldn't
- (c) managed to

(iii) Jane writes articles for a newspaper. She is a _____.

- (a) interpreter
- (b) journalist
- (c) tour guide

(iv) It was hard carrying the bags. They _____ very heavy.

- (a) was
- (b) were
- (c) are

Translate the following paragraph into Hindi or Punjabi :

Reading is a wonderful habit. Reading not only helps us to score well in academics but also ensures our mental well being. It boosts our confidence and enriches our knowledge. The habit of reading broadens our horizons and helps us become a better person in life. Reading provides us relaxation and recreation as well.

OR

For foreign students who do not know Hindi/Punjabi

Paraphrase the following passage :

I lay in sorrow, deep distressed,
My grief a proud man heard;
His looks were cold, he gave me gold,
But not a kindly word.

10

SECTION—C

(a) Do as directed. Attempt any *eight* of the following questions :

- (i) David isn't very fit. He _____ (not/do) any sport.
(Put the verb into the correct form)
- (ii) The window was open and a bird _____ into the room.
(fly) (Use the correct form of the verb)
- (iii) Martin comes from _____ large family.
(Fill up with a/the)
- (iv) (Emily/earn/a lot of money/this year)
(Make a sentence from the words in brackets. Use the present perfect or past simple)
- (v) The town where I live is very different now. _____ a lot.
(It/change) (Put the verb into the correct form, present perfect or past simple)
- (vi) I can't get into the house. (A key)
(Write a negative sentence with have)

II No.

Total No. of Pages : 4

PC 12773-NH

A-2111

HISTORY OF INDIA UPTO 1000 A.D.—I
Semester—I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

Instructions :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C is compulsory. Section C has *two* parts, Part-I has short questions and Part II has question on map.

SECTION—A

What are the major sources of the Ancient Indian History ?

What were the causes for the decline of the Harappan Civilization ?

Write a note on the religious, economic and political life of the Rig Vedic Civilization.

What were the main teachings of Mahatma Buddha and its impact ?

2×12=24

SECTION—B

What were the main achievements of Ashoka ?

What were the causes of the decline of the Gupta Empire ?

Write a detailed note on the Harsha's campaigns.

Write a detailed note on the Chalukyas.

2×12=24

PC 12773-NH/A/510/YC-9529

1

[P.T.O.]

SECTION—C

Attempt *all* the questions and attempt *one* question on map along with explanatory note.

(I) Write brief notes on the following :

- (1) Drainage system of the Harappan Civilization.
- (2) Religious life in the Later Vedic Period.
- (3) Lord Mahavira.
- (4) Chandragupta Maurya.
- (5) Samudragupta.
- (6) Education during the Vardhana Kingdom.
- (7) The Rashtraputas
- (8) Administration under the Rajputs.

$8 \times 2 = 16$

(II) Attempt *one* question on map from the following :

- (1) The Mauryan Empire under Ashoka.

OR

- (2) The Gupta Empire.

$7 + 4 = 11$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਟਿੱਪਣੀ— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਦੋ ਪਾਰਟ ਹਨ। ਪਾਰਟ I ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਰਟ II ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੱਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—ਓ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹਨ ?

ਹੜੱਪਾ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸਨ ?

ਰਿਗ ਵੇਦਿਕ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਕੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ?

2×12=24

ਭਾਗ—ਅ

ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀ ਸਨ ?

ਗੁਪਤ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸਨ ?

ਹਰਸ਼ (ਵਰਧਨ) ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਚਾਲੁਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

2×12=24

ਭਾਗ—ੲ

(1) ਨਿਮਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(1) ਹੜੱਪਾ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਨਿਕਾਸ-ਪ੍ਰਬੰਧ (drainage system)

(2) ਮਗਰਲੇ ਵੇਦਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ

- (3) ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਵੀਰ
- (4) ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ
- (5) ਸਮੁਦਰ ਗੁਪਤ
- (6) ਵਰਧਨ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ
- (7) ਰਾਸ਼ਟਰਪੂਤਾਂ (The Rashtraputas)
- (8) ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਸਨ ਕਲਾ।

$$8 \times 2 = 16$$

(II) ਨਕਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਨਿਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ :

- (1) ਅਸ਼ੋਕ ਅਧੀਨ ਮੌਰੀਆ ਸਾਮਰਾਜ।

ਜਾਂ

- (2) ਗੁਪਤ ਸਾਮਰਾਜ।

$$7 + 4 = 11$$

Roll No.

Total No. of Pages : 2

PC 12777-NH

A/2111

CALCULUS—I

Semester—I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of *eight* short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

(a) Let $f(x) = \begin{cases} 1 & \text{if } x \leq 3 \\ ax + b & \text{if } 3 < x < 5, \\ 7 & \text{if } 5 \leq x \end{cases}$,

determine the constants a and b so that f may be continuous.

4

(b) Find the nth derivative of $x^2 e^x \cos x$.

2

State Leibnitz's theorem on derivatives. Use it to find $y_n(0)$ if $y = (\sin^{-1}x)^2$.

6

Find the asymptotes of the curve :

$$3x^3 + 2x^2y - 7xy^2 + 2y^3 - 14xy + 7y^2 + 4x + 5y = 0.$$

Show that the asymptotes meet the curve again at three points which lie on the line.

6

Trace the curve : $y = x + \frac{1}{x}$.

6

77-NH/A/310/YC-9533

1

[P.T.O.]

SECTION—B

If $V = r^m$ where $r^2 = x^2 + y^2 + z^2$, show that :

$$\frac{\partial^2 V}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 V}{\partial y^2} + \frac{\partial^2 V}{\partial z^2} = m(m+1)r^{m-2} \quad 6$$

(a) Discuss the continuity of the following function :

$$f(x, y) = \begin{cases} \frac{xy^3}{x^2 + y^6} & , (x, y) \neq (0, 0) \\ 0 & , (x, y) = (0, 0) \end{cases}$$

at the origin. 3

(b) Find the extreme values, if any, of the function $f(x, y) = xy(a - x - y)$. 3

Define a homogeneous function. If u is a homogeneous function of x and y of degree n , then prove that :

$$x^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + 2xy \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} + y^2 \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = n(n-1)u. \quad 6$$

Using Lagrange's method of multipliers, find the maximum and minimum value of $x^2 + y^2 + z^2$ when $yz + zx + xy = 3a^2$. 6

SECTION—C

Attempt all of the following questions :

(i) Using definition, show that $\lim_{x \rightarrow -1} (2x + 3) = 1$.

(ii) Show that the parabola $y^2 = 4ax$ has no asymptotes.

(iii) Describe various types of discontinuity with example of each.

(iv) Define asymptote. Write down the vertical and horizontal asymptotes of the curve $3xy + 5x - 4y - 3 = 0$.

(v) Show that the function $f(x, y) = |x| + |y|$ is continuous at the origin.

(vi) Find $\frac{du}{dt}$, when $u = xy^2 + x^2y$, $x = at^2$, $y = 2at$. Also verify by direct substitution.

(vii) Verify Euler's theorem for the function $z = ax^2 + 2hxy + by^2$.

(viii) State Taylor's theorem for functions of two variables.

8×2=16

II No.

Total No. of Pages : 3

PC 12774-NH

A-2111

MICRO ECONOMICS AND INDIAN ECONOMY-I

Semester-I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

Instruction:- Attempt *two* questions each from Sections A & B carrying 12 marks each and entire Section C consisting of 9 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

Critically examine Marshall's definition of economics.

What is the cardinal utility analysis ? Critically examine the law of equi marginal utility.

State and explain the law of variable proportions. Give its importance.

Explain the meaning of TR, AR and MR. What are the shapes of revenue curves under different market situations ?

SECTION—B

Discuss the nature of Indian economy on the eve of independence.

What do you mean by Green Revolution ? Discuss the successes and failures of Green Revolution.

What are private enterprises ? Discuss the role of private sector in the industrial development of Indian economy.

Discuss the role of small scale industries in the development of Indian economy. Also discuss the problems faced by small scale industries.

SECTION—C

9. (i) Discuss the scope of economics.
(ii) Why does demand curve slope downwards ?
(iii) Define income elasticity of demand.
(iv) What do you mean by consumer equilibrium ?
(v) Discuss the relationship between AC and MC.
(vi) What is New Agricultural Strategy ?
(vii) Discuss two failures of Public Enterprises in India.
(viii) Define Privatization.
(ix) Explain the problems created by Privatization.

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ: ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ ਏ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ 9 ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—ਓ

1. ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਗਣਨਾਵਾਚਕ ਤੁਸ਼ਟੀਗੁਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਸਮ-ਸੀਮਾਂਤ ਤੁਸ਼ਟੀਗੁਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
3. ਘੱਟਦੇ ਵੱਧਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।
4. ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ, ਸੀਮਾਂਤ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਵਕਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—ਅ

ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੱਸੋ।

ਭਾਗ—ੲ

- (i) ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ii) ਮੰਗ ਵਕਰ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਝੁਕਿਆ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?
- (iii) ਮੰਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਲੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (iv) ਉਪਭੋਗੀ ਦੀ ਸੰਤੁਲਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (v) ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਲਾਗਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (vi) ਨਵੀਂ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੈ ?
- (vii) ਸਰਵਜਨਕ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।
- (viii) ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (ix) ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

No.

Total No. of Pages : 3

PC 12768-NH

A-2111

HINDI SAHIT, Option (i)

Semester—I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

देश :— यह प्रश्न-पत्र तीन खण्डों में विभाजित है। निर्देशानुसार उत्तर दीजिए।

खण्ड—क

निम्नलिखित प्रश्नों के विस्तारपूर्वक उत्तर दीजिए :

आदिकाल के नामकरण पर चर्चा कीजिए।

1×9=9

अथवा

आदिकाल की प्रवृत्तियों पर प्रकाश डालिए।

सर्वनाम की परिभाषा देते हुए उसके भेदों का उदाहरण सहित वर्णन कीजिए।

1×8=8

अथवा

क्रिया-विशेषण की परिभाषा देते हुए उसके भेदों का उदाहरण सहित वर्णन कीजिए।

खण्ड—ख

निम्नलिखित प्रश्नों के विस्तारपूर्वक उत्तर दीजिए :

3. सूर्यकान्त त्रिपाठी निराला के व्यक्तित्व व कृतित्व पर प्रकाश डालिए। 1×9=9

अथवा

अज्ञेय के काव्य की विशेषताओं पर चर्चा कीजिए।

12768-NH/A/410/YC-9524

1

[P.T.O.]

निम्नलिखित पद्यांशों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

1×5=5

वह इष्टदेव के मन्दिर की पूजा-सी,
वह दीप-शिखा-सी शान्त, भाव में लीन,
वह क्रूर काल-ताण्डव की स्मृति-रेखा-सी,
वह टूटे तरु की छुटी लता-सी दीन,
दलित भारत की ही विधवा है।

अथवा

हाय! मृत्यु का ऐसा अमर, अपार्थिव पूजन,
जब विषण्ण निर्जीव पड़ा हो जग का जीवन।
स्फटिक सौंध में हो शृंगार मरण का शोभन,
नग्न क्षुधातुर, वासविहीन रहे जीवित जन,
मानव ! ऐसी भी विरक्ति क्या जीवन के प्रति ?

5. निम्नलिखित प्रश्नों का विस्तारपूर्वक उत्तर दीजिए :

1×9=9

‘थके पाँव’ उपन्यास का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

अथवा

उपन्यास के तत्वों के आधार पर ‘थके पाँव’ उपन्यास की समीक्षा कीजिए।

6. निम्नलिखित गद्यांशों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

1×5=5

वह विवश है, बुरी तरह से विवश है। उसके जीवन की धारा बदल गई है। एक बहुत बड़ा मोड़ आया है उसके जीवन में। लेकिन इस सबका अन्त क्या होगा ? और फिर प्रश्न यह भी उठता है कि हरेक चीज़ का अन्त सिवा विनाश के होता क्या है ?

अथवा

वह थक गया है बेतहाशा थक गया है। एक अनन्त निद्रा में वह लय हो जाना चाहता है। उसके लिए श्रेयस्कर यही होगा कि वह यह रुपया में दे दो अनाथालय के सामने से वह निकला था उसके अन्दर से किसी ने कहा था, 'यह पाप का रुपया तुम यहां दे दो इसी में तुम्हारा कल्याण है।

खण्ड—ग

सभी प्रश्नों के उत्तर देना अनिवार्य है :

- (i) केशव के चरित्र की किन्हीं दो विशेषताओं का वर्णन करो।
- (ii) 'थके पाँव' उपन्यास का मूल भाव स्पष्ट करें।
- (iii) आदिकाल की समय-सीमा निर्धारित कीजिए।
- (iv) आदिकाल को 'बीजवपन' काल किसने और क्यों कहा ?
- (v) पृथ्वीराज रासो की प्रमाणिकता पर नोट लिखें।
- (vi) आदिकाल की किन्हीं दो मुख्य प्रवृत्तियों पर नोट लिखें।
- (vii) आदिकाल की सामाजिक परिस्थितियों का वर्णन करें।
- (viii) 'फागुन का गीत' कविता का प्रतिपाद्य लिखें।
- (ix) 'विधवा' कविता के माध्यम से कवि क्या कहना चाहता है ?
- (x) 'प्रेम-पथिक' किसकी रचना है ? कवि का नाम बताते हुए जीवन परिचय दें।
- (xi) 'भिक्षुक' कविता का मूल भाव स्पष्ट कीजिए।
- (xii) 'मेरा चेहरा उदास' कविता का केन्द्रीय भाव स्पष्ट करें।
- (xiii) माधुरी कौन है ? उसके चरित्र की दो विशेषताएं बताएं।
- (xiv) 'थके पाँव' उपन्यास की मूल समस्या का वर्णन करें।
- (xv) 'थके पाँव' उपन्यास की भाषा पर नोट लिखें।

15×2=30

Roll No.

Total No. of Pages : 2

PC 12767-NH

A-2111

ENGLISH LITERATURE (Elective)

(An Introduction to the Study of Prose Literature)

Semester—I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

Note :- All questions are compulsory.

SECTION—A

Attempt any *two* of the following questions in about 200 words each :

- (a) 'With the Photographer' is an amusing account of Leacock's encounter with a Photographer. Comment.
- (b) Draw a character sketch of the great-grandmother as it emerges from Lamb's essay 'Dream Children': a Reverie.
- (c) Explain the title of the essay, "An Apology for Idlers".

6×2=12

Write a detailed essay on the various genres of literature.

OR

How does society shape literature ?

11

SECTION—B

Write brief notes on any *three* of the following terms :

- (a) Essay
- (b) Atmosphere
- (c) Travelogue
- (d) Utopia
- (e) Satire.

3×4=12

- (a) Define consonants and list them. 5
- (b) Transcribe the following words using IPA symbols :
water, door, poor, see, now, zoo, about, cup, tea, sing.

10 × ½ = 5

SECTION—C

- (a) Point out the difference in the following minimal pairs :
- (i) Seal, zeal.
 - (ii) Pen, pan.
 - (iii) Define Diphthongs.
 - (iv) What are pure vowels ?
 - (v) List vowels. 2 × 5 = 10
- (b) Write brief notes on the following terms :
- (i) Contemplative prose
 - (ii) Fable
 - (iii) Irony
 - (iv) Philosophical writing
 - (v) Parable. 2 × 5 = 10
- (c) Give brief answers to the following :
- (i) How did the author feel about shooting the elephant ?
(Shooting an Elephant)
 - (ii) What are the two things children need to be happy ?
(The Happy Man)
 - (iii) Why does the writer avoid company during a journey ?
(On Going a Journey)
 - (iv) Describe the plight of Mr. Balfour in the absence of the
lapels of his coat. (With the Photographer)
 - (v) Why does E.M. Forster consider democracy as a necessary
evil ? (What I Believe)

2 × 5 = 10

Il No.

Total No. of Pages : 3

PC 12764-NH

A-2111

PUNJABI ELECTIVE (Chonwaan)

Semester-I

he Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

ਭਾਗ—ਓ-1

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਵਿ-ਟੋਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :

- (ੳ) ਜੇ ਤੂੰ ਪੰਧ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੌਖ ਨਾਲ ਕਟਣਾ ਏਂ,
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਭ ਵਾਲੀ ਮੋਢਿਉਂ ਉਤਾਰ ਗੰਢ।
ਪੱਲਾ ਫੜੀਂ ਇਕ ਦਾ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਕੇ ਤੂੰ,
ਜਣੇ-ਖਣੇ ਨਾਲ ਪਿਆ ਐਵੇਂ ਨਾ ਪਿਆਰ ਗੰਢ।
- (ਅ) ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੀਆਂ ਰਗਦਾਰ ਮਰਮਰਾਂ, ਦੇ ਗਲ ਘੱਤ ਕੇ ਬਾਂਹੀਂ,
ਸੁਹਲ ਪਤਲੀਆਂ ਚੰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ, ਸੁੱਤੀਆਂ ਬੇ-ਪਰਵਾਹੀਂ।
ਬਿਰਛਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਦੇ,
ਘਾਹ ਦੇ ਸੁਹਲ ਸੀਨਿਆਂ ਉੱਤੇ, ਸਵਾਦ ਸਵਾਦ ਹੋ ਉਂਘੇ।
- (ੲ) ਲੱਗੀ ਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ
ਏਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਤਾਰੇ

ਲੈ ਕੇ ਮਿਰਚਾਂ ਕੌੜੀਆਂ

ਏਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰੋ

ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰੋ, ਵਾਰ ਕੇ

ਅੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾੜੋ,

ਲੱਗੀ ਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ

ਏਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਤਾਰੋ।

5

2. ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ :

ਉਸ ਦਾ ਹਾਰ, ਇਨਕਾਰ।

ਜਾਂ

ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

10

ਭਾਗ—ਓ-2

3. ਰੂਪ-ਧਾਰਾ ਨਾਵਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਰੂਪ-ਧਾਰਾ ਨਾਵਲ ਦੇ ਪਾਤਰ-ਚਿਤਰਨ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

10

ਭਾਗ—ਅ-1

4. ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ :

ਹਾਇਕੂ, ਨਾਜ਼ਮ, ਗੀਤ।

10

ਭਾਗ—ਅ-2

5. ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਤੱਤ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਇਕਾਂਗੀ।

10

ਭਾਗ—ੲ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (1) ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (2) 'ਤਾਜ ਮਹੱਲ' ਕਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ?
- (3) ਵਿੰਡੋ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਹੈ ?
- (4) ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ?
- (5) ਸ਼ੇਅਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?
- (6) ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੇ ਚਾਰ ਨਾਵਲਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (7) "ਰੂਪ-ਧਾਰਾ" ਨਾਵਲ ਦੇ ਪੰਜ ਮਰਦ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (8) ਕੇਸਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਕੀ ਸੀ ?
- (9) ਸੁਲਤਾਨਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
- (10) ਮਾਸਟਰ ਸਚਦੇਵ ਸਮਾਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸਨ ?
- (11) ਮੋਗੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਸਨ ਅਤੇ ਜਗਰੂਪ ਕਿਹੜੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ?
- (12) "ਰੂਪ-ਧਾਰਾ" ਨਾਵਲ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ?
- (13) "ਰੂਪ-ਧਾਰਾ" ਨਾਵਲ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (14) ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- (15) ਨਾਟਕ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

15×2=30

Il No.

Total No. of Pages : 4

PC 12781-NH

A-2111

PHYSICAL EDUCATION

Semester- I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Instruction :- The question paper has five units : I, II, III, IV and V. Unit I will be compulsory and will have 10 short answer questions. It will carry 20 marks i.e. 2 marks for each question. Four questions are to be attempted from Units II, III, IV and V, selecting one question from each Unit and it will carry 15 marks .

UNIT-I

All questions are compulsory.

- (1) Define Health education.
- (2) Explain Growth.
- (3) Define Physiological Age.
- (4) Define Anatomical Age.
- (5) What is Personal Hygiene ?
- (6) Explain Anthropometry.
- (7) Sports Medicine.
- (8) Organs of Digestive system.
- (9) What is finish in athletics ?
- (10) Major tournaments of Football.

10×2=20

PC 12781-NH/A/610/YC-9537

I

[P.T.O.]

UNIT—II

2. Explain the Aims and Objectives of Physical Education and its importance in Modern society.

OR

3. Describe the Organization, Administration and ceremonies of the Modern Olympic Games. $15 \times 1 = 15$

UNIT-III

4. Explain the brief note on Personal cleanliness, Rest and Relaxation.

OR

5. Define the Heredity and Environment and the effect of Heredity & Environment on Growth & Development. $15 \times 1 = 15$

UNIT-IV

6. Explain the Cell and describe its parts and functions with diagram.

OR

7. Elaborate the Terminologies of physical education :

(a) Bio-Mechanics

(b) Exercise Physiology. $15 \times 1 = 15$

UNIT-V

8. Define the classification of Athletics Events and explain the General Rules of Track Events.

OR

9. Explain the General Rules and Regulations of Volleyball and describe the History, Layout, Officials and Major Tournaments of volleyball. $15 \times 1 = 15$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

: ਯੂਨਿਟ I ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।
ਯੂਨਿਟ II, III, IV ਅਤੇ V ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-I

ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ :

- (1) ਸਿਹਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
- (2) ਵਾਧੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (3) ਸਰੀਰ-ਵਿਗਿਆਨ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
- (4) ਅੰਗ-ਵਿਗਿਆਨ ਯੁੱਗ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
- (5) ਨਿਜੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕੀ ਹੈ ?
- (6) ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਿਣਤੀ (Anthropometry) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (7) ਸਪੋਰਟਸ ਮੈਡੀਸਿਨ
- (8) ਪਾਚਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਗ
- (9) ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਵਿੱਚ Finish ਕੀ ਹੈ ?
- (10) ਫੁਟਬਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ।

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-II

ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਆਧੁਨਿਕ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

15×1=15

ਯੂਨਿਟ-III

ਨਿੱਜੀ ਸਫਾਈ, ਅਰਾਮ ਅਤੇ ਮੌਜ-ਮਸਤੀ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

15×1=15

ਯੂਨਿਟ-IV

ਸੈੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਚਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਨਿਮਨ ਪਰਿਭਾਸ਼ਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।

(ੳ) Bio-Mechanics

(ਅ) Excise Physiology.

15×1=15

ਯੂਨਿਟ-V

ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਈਵੈਂਟਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਟਰੈਕ ਈਵੈਂਟਾਂ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ-ਵਿਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਲੇਅ-ਆਊਟ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

15×1=15

Roll No.

Total No. of Pages : 3

PC 12776-NH

A-2111

PHYSICAL GEOGRAPHY—I**(Geomorphology)****Semester—I**

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B. Section C is compulsory. Candidates are allowed to use outline stencil maps of the World/Continents/Countries. Credit will be given for suitable maps and diagrams.

SECTION—A

What is Geography ? Discuss about the nature of Geography in detail.

Describe the origin of Earth according to Nebular Hypothesis of Laplace. Produce evidence in favour and against the hypothesis.

Describe the constitution of Earth's Interior on the basis of recent views.

What are Folds ? Produce a detailed analysis of each type of Fold.

2×7½=15

SECTION—B

What are the Volcanoes ? Classify the volcanoes and give a detailed account of the various volcanic forms.

What are Rocks ? Classify rocks and describe any one type in detail.

[P.T.O.]

What are Mountains ? Describe about the forms associated with mountains.

Explain with diagrams the landscapes or landforms produced by the wind's erosional work. $2 \times 7\frac{1}{2} = 15$

SECTION—C

Write short notes on the following questions :

- (i) What is Geomorphology ?
- (ii) Vertical Erosion.
- (iii) Seismic Focus and Epicentre.
- (iv) Endogenetic Forces.
- (v) What are the Plate Margins or Plate Boundaries ? $5 \times 3 = 15$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਦਿਖਾਓ:— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ।
ਭਾਗ ਏ ਸਾਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਸੰਸਾਰ/ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ/ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ outline
stencil maps ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਕਸ਼ੇ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ
ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਭਾਗ—ਓ

ਭੂਗੋਲ ਕੀ ਹੈ ? ਭੂਗੋਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਧਰਤੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਲਾਪਲੇਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਨਿਹਾਰਿਕਾ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਦਾ
ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।

ਭੂ-ਗਰਭ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸੰਬੰਧੀ ਆਧੁਨਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਵਲਨ ਜਾਂ ਮੋੜ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਮੋੜਾਂ ਜਾਂ ਵਲਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

$$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$$

ਭਾਗ—ਅ

ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ? ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀਆਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ।

ਜਵਾਲਾਮੁੱਖੀ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਚਟਾਨਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ? ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਬਤ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਥਲਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਪੋਣਾਂ ਦੀ ਅਪਰਦਨ ਕ੍ਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਾਣਿਤ ਭੂ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਥਲਰੂਪਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

$$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$$

ਭਾਗ—ੲ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (i) ਭੂ-ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ ?
- (ii) ਲੰਬਵਰਤੀ ਅਪਰਦਨ।
- (iii) ਭੂਚਾਲ ਫੋਕਸ ਅਤੇ ਅਧਿਕੇਂਦਰ।
- (iv) ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ।
- (v) ਪਲੇਟਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

$$5 \times 3 = 15$$

Roll No.

Total No. of Pages : 3

PC 12785-NH

A-2111

MUSIC VOCAL (Theory)—A

Semester—I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 38

Note:— The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B. Section C will be compulsory.

SECTION—A

Write down about the historical development of music during Vedic period.

Define the following musical terms :

Sangeet, Naad.

II. Life-sketch of Pandit Vishnu Narayan Bhatkhande and his contribution towards Indian music.

V. What is the importance of music in human life ? $2 \times 6 = 12$

SECTION—B

V. Description of Tanpura and define its parts.

VI. Write down the notation of the bandish of Raag Bilawal.

VII. Description of Dadra Taal along with single and double Layakari.

VIII. Contribution of Sri Guru Nanak Dev Ji to Indian music.

$2 \times 6 = 12$

SECTION—C

X. Write brief answer :

- (1) Name of two Vedas.
- (2) Definition of Taal.
- (3) Vadi, Samvadi of Raag Kalyan.
- (4) Who was the Guru of Tansen ?
- (5) How many Matras are there in Kehrva Taal ?
- (6) Name any two tabla players of Indian classical music.
- (7) Aroh, Avroh of Raag Shudh Kalyan.

7×2=14

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ: ਪਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਭਾਗ ਏ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

- I. ਵੈਦਿਕ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
- II. ਹੇਠ ਲਿਖਿਤ ਸੰਗੀਤਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ :
ਸੰਗੀਤ, ਨਾਦ।
- III. ਪੰਡਿਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨਰਾਇਨ ਭਾਤਖੰਡੇ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਲਿਖੋ।
- IV. ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ 'ਚ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ?

2×6=12

ਭਾਗ—ਅ

ਤਾਨਪੁਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਦੀ ਸਵਰਲਿਪੀ ਲਿਖੋ।

ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਇੱਕਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁੱਗਣ ਲੈਅਕਾਰੀ ਸਮੇਤ ਲਿਖੋ।

I. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣ ਹੈ ? $2 \times 6 = 12$

ਭਾਗ—ੲ

ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :

- (1) ਦੋ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (2) ਤਾਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (3) ਰਾਗ ਕਲਿਆਨ ਦੇ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਲਿਖੋ।
- (4) ਤਾਨਸੇਨ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ ?
- (5) ਕਿਹਰਵਾ ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹਨ ?
- (6) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੋ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (7) ਰਾਗ ਸੁੱਧ ਕਲਿਆਨ ਦਾ ਅਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ ਲਿਖੋ। $7 \times 2 = 14$

Roll No.

Total No. of Pages : 3

PC 12783-NH

A-2111

FUNDAMENTALS OF INFORMATION

TECHNOLOGY—BAP-101

Semester—I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— Attempt any *two* questions each from Section A and B. Section C is compulsory. Section A and B carries 9 marks each. Section C carries 1 mark each.

SECTION—A

1. Explain the various generations of computer with respect to hardware and software details.
2. What is secondary memory ? Explain its types in detail.
3. Define software. Also discuss its types in detail with appropriate example of each.
4. Explain the types of high level languages in detail. 2×9=18

SECTION—B

1. How can we convert a number from hexadecimal to binary and vice versa ? Explain with the help of an example.
2. Explain the concept of MAN and WAN in detail.

12783-NH/A/410/YC-10933

1

[P.T.O.]

Describe mesh, tree and star topology in detail.

How can you use IT in Science and Entertainment ? Discuss its applications. 2×9=18

SECTION—C

What is ALU ?

Define OMR.

What is virtual memory ?

List any two application software.

Write a note on assembly language.

What do you understand by domain name ?

Define virtual reality.

What is random access memory ?

What is read only memory ? 9×1=9

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ:— ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 9 ਅੰਕ ਹਨ।
ਭਾਗ ਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

1. ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਅਤੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਪੀੜੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਦੋਇਮ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਉੱਚੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

2×9=18

ਭਾਗ—ਅ

ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅੰਕ ਨੂੰ ਹੈਕਸਾਡੈਸੀਮਲ ਤੋਂ ਬਾਇਨੇਰੀ ਅਤੇ ਬਾਇਨੇਰੀ ਤੋਂ ਹੈਕਸਾਡੈਸੀਮਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

MAN ਅਤੇ WAN ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

Mesh, tree ਅਤੇ star topology ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਤੁਸੀਂ IT ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਦੇ ਉਪਯੋਗਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

2×9=18

ਭਾਗ—ਬ

ALU ਕੀ ਹੈ ?

OMR ਕੀ ਹੈ ?

ਵਰਚੁਅਲ ਮੈਮਰੀ ਕੀ ਹੈ ?

ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋ ਉਪਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਅਸੈਂਬਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉੱਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਡੋਮੇਨ ਨਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

ਵਰਚੁਅਲ ਰੀਐਲੀਟੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

ਰੈਂਡਮ ਐਕਸੈਸ ਮੈਮਰੀ ਕੀ ਹੈ ?

Read only ਮੈਮਰੀ ਕੀ ਹੈ ?

9×1=9

II No.

Total No. of Pages : 3

PC 12778-NH

A-2111

DIFFERENTIAL EQUATIONS—II

Semester—I

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Instructions :— The candidates are required to attempt *two* questions each from Section A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of *eight* short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

Solve the differential equation :

$$(3x - 7y - 3)dy + (7x - 3y - 7)dx = 0. \quad 6$$

Solve the differential equation :

$$\frac{dy}{dx} + \frac{1}{x}y = x^2y^6. \quad 6$$

Solve the differential equation :

$$\frac{d^2y}{dx^2} - 4\frac{dy}{dx} + 4y = 8(x^2 + e^{2x} + \sin 2x). \quad 6$$

Solve the differential equation by method of variation of parameters :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + y = \tan x. \quad 6$$

SECTION—B

Solve the differential equation :

$$(2x-1)^3 \frac{d^3y}{dx^3} + (2x-1) \frac{dy}{dx} - 2y = 0. \quad 6$$

Solve in power series about 0, the differential equation :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + x \frac{dy}{dx} + y = 0. \quad 6$$

(a) Prove the Bessel function $J_n(x)$ is an even or odd function of x according as n is even or odd respectively. 3

(b) Express $5x^2 - 3x + 6$ in terms of Legendre's polynomials. 3

3. Prove that :

$$P_n(x) = \frac{1}{2^n n!} \frac{d^n}{dx^n} (x^2 - 1)^n. \quad 6$$

SECTION—C

9. Attempt *all* of the following questions :

(i) Show that $y = ae^{mx} + be^{-mx}$ is a solution of $\frac{d^2y}{dx^2} - m^2y = 0$.

(ii) Define the exact differential equation with example.

(iii) Solve the differential equation :

$$x(1 + y^2)dx + y(1 + x^2)dy = 0.$$

(iv) Solve :

$$(D - 1)^3y = 16e^{3x}.$$

(v) Differentiate between ordinary point and regular point with examples.

(vi) Express $J_3(x)$ in terms of $J_0(x)$ and $J_1(x)$.

(vii) Solve Legendre's equation when $n = 0$.

(viii) Show that :

$$P_n(-x) = (-1)^n P_n(x).$$

$$8 \times 2 = 16$$

No.

Total No. of Pages : 4

PC 12779-NH

A-2111
LINEAR ALGEBRA—III
Semester—I

Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

:- The candidates are required to attempt *two* questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of *eight* short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

Use Gauss-Jordan Method to find the inverse of the following matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 0 & 3 \\ -3 & -1 & -3 \\ 4 & 1 & 4 \end{bmatrix}.$$

6

Show that the only real value of k for which the following equations have non-zero solution is 6 :

$$x + 2y + 3z = kx$$

$$3x + y + 2z = ky$$

$$2x + 3y + z = kz$$

6

[P.T.O.]

State and prove Cayley-Hamilton Theorem. Explain how it is used to find inverse of a square matrix.

6

Diagonalize, if possible, the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 3 & 6 \\ -3 & -5 & -6 \\ 3 & 3 & 4 \end{bmatrix}$$

6

SECTION—B

(a) Show that the union of two subspaces is a subspace if and only if one of them is contained in other.

3

(b) Extend $\{(-1, 2, 5)\}$ to two different bases of $R^3(R)$.

3

(a) Find the value of k so that the vectors $\begin{bmatrix} 1 \\ -1 \\ 3 \end{bmatrix}$, $\begin{bmatrix} 1 \\ 2 \\ -2 \end{bmatrix}$ and $\begin{bmatrix} k \\ 0 \\ 1 \end{bmatrix}$ are L.D.

2

(b) Prove that there exists a basis for each finitely generated vector space.

4

Let $V(F)$ and $W(F)$ are vector spaces and $T : V \rightarrow W$ be a linear transformation. Suppose V is finite dimensional space, then prove that $\text{Rank } T + \text{Nullity } T = \dim V$.

6

Let $T : R^3 \rightarrow R^2$ be the linear transformation given by :

$$T(x, y, z) = (3x + 2y - 4z, x - 5y + 3z)$$

- (i) Find the matrix of T in the following bases of R^3 and R^2 :

$$B_1 = \{(1, 1, 1), (1, 1, 0), (1, 0, 0)\}, B_2 = \{(1, 3), (2, 5)\}$$

- (ii) Verify that $[T ; B_1 ; B_2] [v ; B_1] = [T(v) ; B_2]$ for all $v \in R^3$. 6

SECTION—C

Attempt all of the following questions :

- (i) Determine the rank of the matrix $\begin{bmatrix} 2 & 3 & 5 \\ 4 & 6 & 10 \\ -8 & -12 & -20 \end{bmatrix}$.
- (ii) Prove that the system of vectors $(2, -1, 0)$, $(1, 2, 1)$ and $(0, 2, -1)$ are linearly independent.
- (iii) Under what conditions a set of homogeneous equations possess a trivial solution and non-trivial solution ?

- (iv) Find the sum and product of eigen values of $\begin{bmatrix} 7 & 2 & 2 \\ -6 & -1 & 2 \\ 6 & 2 & -1 \end{bmatrix}$.

- (v) Show that the set $S = \{1, i\}$, a subset of vector space $C(R)$ generates $C(R)$.

(vi) Examine whether $W = \{(a, b, c) \mid a^2 + b^2 + c^2 \leq 1\}$ over $V(\mathbb{R}^3)$ is subspace or not.

(vii) Find $T(x, y)$ where $T : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}^3$ is defined by $T(1, 2) = (3, -1, 5)$ and $T(0, 1) = (2, 1, -1)$.

(viii) Prove that there is no non-singular linear transformation from \mathbb{R}^4 to \mathbb{R}^3 . 8×2=16

Roll No.

Total No. of Pages : 4

PC 12775-NH

A-2111

POLITICAL SCIENCE

Semester—I

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 70

Note:— The candidates are required to attempt *two* questions each from Parts A and B. Part C will be compulsory.

PART—A

What is Political Science ? Describe its nature.

Describe the relations between Economics and Political Science.

I. Define State. What are the differences between State and Government ?

II. Critically examine Rousseau's theory of Social Contract.

$2 \times 10\frac{1}{2} = 21$

PART—B

Critically examine Marxian theory of State.

II. What is Liberalism ? Discuss its features.

I. Critically examine Austin's theory of Sovereignty.

II. Discuss kinds of Sovereignty.

$2 \times 10\frac{1}{2} = 21$

PART—C

- X. (a) Write ancient definition of Political Science.
- (b) Why political science is not called science ?
- (c) Describe four differences between Political Science and Sociology.
- (d) Write differences between Political Science and History.
- (e) Define State and write its definition.
- (f) What are non-essential elements of State ?
- (g) Are the units of federation, a State ?
- (h) What are the views of Rousseau regarding State of nature ?
- (i) Describe the Marxian theory about the nature of State.
- (j) Describe the functions of Capitalist State, according to Marx.
- (k) What is Negative Liberalism ?
- (l) What is external sovereignty ?
- (m) What is nominal sovereignty ?
- (n) What are the differences between De-jure sovereignty and De-facto sovereignty ?

14×2=28

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

— ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਓ ਅਤੇ ਅ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਭਾਗ ਏ ਸਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਭਾਗ—ਓ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਰੂਸੋ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

$2 \times 10\frac{1}{2} = 21$

ਭਾਗ—ਅ

ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਉਦਾਰਵਾਦ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਉਦਾਰਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਆਸਟਿਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

$2 \times 10\frac{1}{2} = 21$

ਭਾਗ—ਦ

(ੳ) ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

(ਅ) ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ?

(ੲ) ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ।

(ਸ) ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(ਹ) ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- (ਕ) ਰਾਜ ਦੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ?
- (ਖ) ਕੀ ਸੰਘ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਰਾਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ?
- (ਗ) ਰੂਸੋ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?
- (ਘ) ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਙ) ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਚ) ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਉਦਾਰਵਾਦ ਕੀ ਹੈ ?
- (ਛ) ਬਾਹਰਲੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (ਜ) ਨਾ-ਮਾਤਰ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?
- (ਝ) ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?

14×2=28